

Reforma na Novém Zélandu: příklad hodný následování

02.Června 2005 Jiří Schwarz

Na počátku 80. let byla pro novozélandský „stát blahobytu“ charakteristická tak tuhá regulace, že z něj učinila ekonomický systém v některých oblastech podobný systému centrálně řízeného hospodářství, jak ho známe z naší nedávné minulosti.

Vysoká míra regulace, doprovázená rozvrácenými veřejnými financemi, dvoucifernou inflací a vnější ekonomickou nerovnováhou, přivedla těsně před volbami v roce 1984 pád novozélandského dolaru.

Strukturální reforma

Pro nově jmenovanou labouristickou vládu zásadní reforma hospodářství neměla alternativu. Jejím hlavním architektem se stal tehdejší ministr financí Roger Douglas, jenž realizoval svou vizi strukturální reformy. Z velmi rozsáhlé, hluboké a konzistentní reformy vybíráme oblasti, které v nás evokují komparace s reformou našeho hospodářství.

■ a) Deregulace trhů a cenová liberalizace

Během jediného roku byla odstraněna veškerá regulace cen, mezd, dividend, úvěrů, devizových operací a zahraničních investic. Na počátku roku 1985 byl zaveden plovoucí kurz novozélandského dolaru. Zavedení konkurence do bankovníctví odstranilo výsadní postavení jedné domácí státní a tří zahraničních bank. Byly zároveň odstraněny kvantitativní limity úvěrování, držení povinných minimálních rezerv u centrální banky, či licencování subjektů provádějících operace na devizových trzích.

V oblasti zahraničního obchodu zvítězilo přesvědčení, že svobodný obchod je pro malou ekonomiku nezbytností vedoucí k prosperitě. To je samo o sobě důvodem, aby liberalizační opatření byla prosazena bez ohledu na okolní prostředí. Proto došlo k výraznému snižování celních sazeb s cílem dosáhnout pětiprocentní clo na veškeré zboží do roku 2000 a ke zrušení dovozních kvót.

Důsledně se reforma dotkla síťových odvětví. Byl zrušen monopol jedné domácí letecké společnosti, byly odstraněny restriktce v dálkové silniční dopravě zavedené z důvodu ochrany monopolu státní železnice, licencování taxislužby bylo nahrazeno volným vstupem do odvětví, což se týkalo také řady jiných profesí a oborů podnikání. Bylo povoleno provozování kurýrních služeb, čímž státní poště vyrostla konkurence alespoň v omezeném segmentu trhu, byly deregulovány telekomunikace, zrušen

zákaz výroby elektrické energie v soukromém sektoru apod.

■ b) Daňová reforma

Před reformou byl daňový systém na Novém Zélandu příliš složitý, netransparentní, poskytující velký prostor pro daňové úniky. V roce 1986 byly zrušeny veškeré daně z obrátu a nahrazeny jednotnou 10 % sazbou daně z přidané hodnoty na všechno zboží a služby, která byla v roce 1989 zvýšena na 12,5 %. Razantně byla snížena progresivnost daně z příjmu fyzických osob, která byla stanovena pouze pro dvě příjmové skupiny se sazbami 24 % a 33 %. Sazba daně z příjmu právnických osob klesla z 48 % na 33 %, tedy na stejnou úroveň jako nižší sazba pro fyzické osoby, aby byl zúžen prostor pro daňové úniky. V roce 1992 byly zrušeny daně z majetku. Po těchto opatřeních je novozélandský daňový systém považován za nejvíce tržně konformní ze všech současných daňových systémů, čili má z nich nejmenší deformujícími účinky na cenovou tvorbu. Reformovaný daňový systém působil pobídkově na motivace ekonomických subjektů po dosažení maximálních výkonů.

■ c) Odstátnění (korporalizace) a privatizace

Po přijetí Zákona o státem vlastněných podnicích byly stávající státní podniky transformovány na akciové společnosti bez jakékoli státní záruky na jejich závazky. V případě špatného hospodaření jim hrozí bezprostředně bankrot a likvidace. V následujícím roce byly odstátněné společnosti privatizovány tomu, kdo nabídl nejvyšší cenu. Toto privatizační kritérium bylo zdůvodněno povinností vlády co nejlépe prodat majetek daňových poplatníků s cílem zvýšit kvalitu nabízeného zboží a služeb při stejných, popř. nižších cenách. Výsledky privatizace jsou dodnes považovány za velice pozitivní a nejsou zpochybňovány politickými odpůrci.

Součástí reformy byly rovněž oblasti školství, zdravotnictví, sociálního a penzijního systému, národního účetnictví a vyšší státní správy. Celý proces se uskutečnil v podmínkách striktní fiskální a monetární disciplíny. Zásady fiskální politiky nezakazují vládě rozpočtový deficit, ten však musí být jasně deklarován, včetně způsobu a termínu splacení vypůjčených prostředků na uhrazení deficitu. Zajištění cenové stability, což bylo hlavním cílem monetární politiky, měl napomoci nový zákon o statutu centrální banky.

V důsledku liberálních ekonomických reforem v druhé polovině 80. let se novozélandská ekonomika stala jednou z nejsvobodnějších na světě. V roce 1995 obsadil Nový Zéland 3. místo podle indexu ekonomické svobody, jímž byly hodnoceny ekonomiky zemí. Nový Zéland potvrzuje platnost korelace mezi mírou ekonomické svobody a tempem hospodářského růstu, které byly více než dvojnásobně vyšší než v ostatních zemích OECD. Roční míra inflace byla stlačena pod 2 % a míra nezaměstnanosti se v polovině 90. let ustálila na 6 %. Nový Zéland se vyšší vytvořeného hrubého domácího produktu na 1 obyvatele začal posouvat mezi nejvyspělejší světové ekonomiky.